

matrimonium per eiusmodi consensum convalidari nequit. Illud praesertim affirmandum est, si agatur de coniuge, qui praesumitur matrimonium dissoluturus, si nullitatem agnosceret. Tunc enim censeretur dicere, se velle matrimonium, sed quod fuit ab initio, et non aliud. — Vide S. Lig. *ibid.*

710. — QUAER. 3° *An consensus renovari debeat coram Parocho et testibus?*

Resp. 1° *Affirm.*, si impedimentum sit publicum. Ratio est, 1° quia urget tunc ratio scandali tollendi aut praecavendi; 2° quia sic exigunt semper Brevia Datariae; 3° quia secus validitas matrimonii probari non posset coram Ecclesia, cum constet publice Parochum et testes non adfuisse nisi celebrationi matrimonii invalidi, et sic finis intentus a *Conc. Trid.* non obtineretur; possent enim coniuges, post matrimonium clandestine revalidatum separari, et cum aliis impune novas inire nuptias.

Resp. 2° *Neg.*, si impedimentum sit occultum. Ratio est, 1° quia lex *Conc. Trid.* tunc videtur iam sufficienter adimpleta per praesentiam Parochi et testium in primo matrimonio, vel quia *Conc. Trid.* praescribendo praesentiam Parochi et testium, merito praesumitur noluisse hunc casum comprehendere. Concilium enim voluit tantum occurrere incommodis, quae exurgebant ex nuptiis clam celebratis; sed in nostro casu matrimonium iam publice est contractum, et idcirco illud abest periculum; sufficit igitur novum consensum clam ponere; 2° quia non modo inutilis foret legis extensio ad hunc casum, sed etiam nociva; quippe locum praeberet pluribus scandalis, partes exponeret diffamationi, multaque alia incommoda induceret; ergo...; 3° quia evincitur ex praxi constanti *S. Poenitentiariae*, *S. Congr. Cardinal.* et aliorum tribunalium. — S. Lig. n. 1110., et alii communiter contra paucos.

711. — QUAER. 4° *An saltem matrimonium nullum ob impedimentum occultum, sit revalidandum coram Parocho et testibus, si isti tempore matrimonii fuerint conscii impedimenti?*

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia assistentia Parochi et testium fuit praescripta a *Conc. Trid.*, non tam ad testandam matrimonii validitatem, quae multipliciter potest eis esse ignota, quam ad probandam externam matrimonii celebrationem, ut periculo obvietur, ne iidem coniuges alias nuptias ineamt.

Affirmant. autem *probabiliter*, ait S. Lig., Sanchez cum Lacroix, et aliis pluribus; quia Parochus et testes, assistendo matrimonio ipsis noto tamquam invalido, testes tantummodo fuerunt nullitatis matrimonii (*).

(*) Quid valet haec ratio, quando, ut sunt testes valoris matrimonii, sed tantum modo dictum est, parochus alique non matrimonii celebrationis?

In praxi seclusa gravi difficultate tutior pars esset sequenda. Caeterum casus iste quoad praxim vix est probabilis.

712. — QUAER. 5° *Quotuplici modo possit renovari seu exigi consensus a parte ignara impedimenti post obtentam dispensationem?*

Resp. Hi sunt praecipui a variis auctoribus assignati:

I^{us} *Modus.* Si coniux simpliciter dicat: *Nullum est matrimonium nostrum propter aliquod impedimentum, vel: Dixit mihi Confessarius nullum esse... ideoque renovemus consensum.*

II^{us} *Modus.* Si dicat coniux: *Non habui verum consensum, quando matrimonium contraxi; novum nunc praestare volo, vis et tu praestare?* Hic modus communiter admittitur ab auctoribus, et recte adhiberi potest sine mendacio, cum consensus nullus non sit *verus consensus*; et aliunde coniux ignarus impedimenti satis sic cognoscit matrimonii nullitatem.

III^{us} *Modus.* Si dicat: *Angor scrupulis de valore nostri matrimonii, ideoque renovemus consensum.* Admitti potest hic modus iuxta communioem sententiam cum S. Lig. n. 1117. — Sufficit enim, ut altera pars ponat consensum a priori independentem; ad hoc autem satis est, si dubitet prudenter de valore primi matrimonii.

Exhibentur etiam varii alii modi a pluribus Theologis; v. gr. si coniux comparti dicat: *Dic, quaeso, si nullum esset nostrum matrimonium, nonne iterum contrahere velles?* Vel: *Si non mihi nupsisses, nonne nunc nubere velles?* etc. Sed merito isti modi reiiciuntur; quia sic incertum est, num altera pars intendat consensum iterare in praecedens matrimonium, an vero in novum consentire. — Vide S. Lig. n. 1117.

§. II. De revalidatione matrimonii cum dispensatione in radice.

713. — *Dispensatio in radice* est abrogatio legis ecclesiasticae, quae impedimentum induxit, in casu particulari, coniuncta cum irritatione omnium effectuum, qui etiam antea ex lege subsequuti sunt. — Bened. XIV. *Institut.* 87. n. 80., *de Synodo* l. 13. cap. 21. n. 7.

Haec igitur dispensatio effectum producit tollendo de medio legis effectus, qui ob matrimonii nullitatem ante inductam dispensationem, ac etiam in ipso contrahendi actu producti fuerunt. — *Ita etiam idem Summus Pontifex.*

Hinc dispensatio simplex a dispensatione in radice in eo differt, quod prior effectum suum non habet nisi *a tempore quo conceditur*, seu *ex nunc*, nec proinde eximere potest a consensus renovatione. Posterior vero convalidat matrimonium *a tempore matrimonii*, seu *ex tunc*, id est, per *fictionem iuris*, ascendendo ad radicem seu originem matrimonii, et in

eodem statu rem ponit, ac si impedimentum nunquam extitisset. Hinc dicitur dispensatio *in radice*, propterea quod destruat effectum impedimenti *a radice* seu a principio matrimonii, scilicet 1° sanando vitium consensus; 2° validitatem matrimonio tribuendo; 3° legitimitatem filiis conferendo in ordine ad effectus spirituales (12).

(12) Intellige, quod idoneus fiat ad beneficia, sacros Ordines, atque ecclesiastica officia; qua de re nulla unquam extitit sententiarum dissensio.

Quaestio est, ut ait Sanchez (*De Matrim.* lib. 8. disp. 7. n. 3.): *An Pontifex dispensando in matrimonii irriti radice, possit legitimare filios ex eo ante matrimonii dispensationem natos, in locis sibi temporaliter non subditis, ita ut capaces sint officiorum ac successionis bonorum temporalium? idest an possit efficere, ut dispensatio illa retrotrahatur ad tempus, quo id matrimonium irritum contractum est, ita ut censeatur, quasi a principio fuisset valide initum media illa dispensatione, ad eum effectum, ut proles, ante dispensationem ex illo habita, sit quoad omnia etiam legitima, non aliter quam si ex legitimo matrimonio nata foret. Et tota difficultas est, quando impedimentum, ob quod id matrimonium fuit irritum, est iure pontificio inductum.* Quae controversia gravissimi sane momenti est, cum ex ea definiri debeat, v. gr. an filius ex illegitimo matrimonio natus; sed ope huius dispensationis in radice adeptus legitimationem, in Maioratus ac Fideicommissi successione praefendus sit aut alteri fratri minori, sed post dispensationem obtentam legitime nato, aut alteri consanguineo.

Sanchez porro (ibid.) post allatas rationes pro opinione negante, et nonnullos eiusdem patronos, sic suam deinde sententiam explicat (ibid. n. 4.): *At frequentissima ac verior sententia habet, id posse Pontificem. Ducitur, quia ra-*

dix et origo, ex qua consurgit, ut proles sit illegitima, ac subinde incurrat illegitimitatis damna, sive ecclesiastica sive saecularia, est lex ecclesiastica, qua statutum est, ut id impedimentum in eo matrimonii contractu repertum, illud dirimat: ac ea non stante matrimonium fuisset validum, ac proles legitima, nec ea damna incurrisset. At Pontifex potest suam legem irritare et revocare quoad effectus iure humano ex ea sequutos, et non tantum quoad imposterum incurrendos, efficiendo ut non incurran- tur, sed etiam quoad iam incursos, abolendo illos ac si lex edita nunquam fuisset, ut constat ex Clement. Unica De Immunitate Eccles., ubi Clemens V. revocat quasdam Praedecessorum Constitutiones etiam quoad effectus antea productos, ibi: Quidquid ex eis sequutum est, vel ob eas, penitus revocamus, et eas haberi volumus pro infectis. Ubi Glossa, Card., Anchar, Imol., Abb., inde inferunt, tantam esse Pontificis potestatem circa ea, quae sunt iuris positivi, ut possit ea revocare prout ex tunc, quando edita sunt: ac omnes effectus praeteritos abolere, ac si nunquam edita fuissent. Ergo sic dispensans Pontifex in radice matrimonii, idest, in initio ipsius, revocando impedimentum, quod ipsum irritavit, ac si nunquam extitisset, efficiet, ut dispensatio retrotrahatur ad matrimonii initium, ac perinde censeatur ac si id matrimonium fuisset ab initio validum, nullo impedimento irritante existente: in quo casu proles esset vere legitima quoad omnia. Et confirmatur,

714. **Principia.** — I. Potest Ecclesia, seu Summus Pontifex, dispensare *in radice* matrimonii quoad omnia impedimenta Iuris ecclesiastici. Ratio est, 1° Quia dispensare in radice nihil aliud est, quam auferre impedimentum non tantum *in futurum*, sed etiam in praeteritum, seu tollere effectus, quos produxit, ita ut coram Ecclesia habeantur, quasi nunquam extiterint. In his autem nihil est quod potestatem Ecclesiae excedat. Ergo, etc. 2° Quia id constat, confirmaturque ex praxi Ecclesiae, quae a pluribus saeculis tales dispensationes concedere consuevit. Primus sic dispensasse legitur Bonifacius VIII, ann. 1301.; recentioribus autem temporibus frequentius eodem modo dispensarunt Pius VI. Pius VII. Leo XII. etc.

quia hoc non est dispensare in lege civili et effectibus eius, sed indirecte et per quandam consequentiam; quia scilicet lege civili incurruntur ea damna a prole, supposita legis ecclesiasticae irritantis praedictum matrimonium firmitate, ex qua subsequutum est, ut matrimonium sit irritum, et subinde proles, ex ea concepta, illegitima ac subdita omnibus illegitimitatis damnis iure civili statutis. Cum ergo Pontifex sua dispensatione in ipsa matrimonii radice tollat directe firmitatem illius legis ecclesiasticae, eamque prorsus aboleat, perinde ac si lex illa nunquam prodisset, efficiet indirecte et per quandam consequentiam, ut et omnia damna cessent, utpote quae ex legis ecclesiasticae firmitate pendebant. Et adhuc explicatur magis haec ratio, et caetera, quae videri ibi possunt; ubi post rationes uberiores adhuc luce collustratas per multos addit Doctores, qui eandem sententiam tradiderunt.

Veruntamen huic paragrapho, in qua Sedis Apostolicae iura tam strenue aggressus est tueri ac vindicare, huic, inquam, paragrapho prorsus debetur, quod nomen Thomae Sanchezii in *Indicem Librorum prohibitorum* sit relatum, et in catalogis quoque librorum, qui venales etiam in Urbe prostant, saepe videas San-

chezii nomini et Operi *De Matrimonio* hanc infamiae notam iniustam. Qui fieri, dices, id potuit? Paucis accipe. Cum Venetiis hoc opus an. 1612. ederetur, paragraphus ista oculos pupugit Theologastrorum, qui Venetae reipublicae deserviebant in diuturno bello, quod adversus Apostolicam Sedem eiusque iura pervicaciter gerere per annos complures imo et saecula non intermisit. Indictum itaque a Magistratibus fuit, ne opus prodire in lucem ibi posset, nisi invisus paragraphus, quasi reipublicae iuribus adversa, praecideretur ac penitus tolleretur. Id vero factum vigilantiae romanae oculos non subterfugit; quae ex illa in celeberrimo ac omnium manibus trito opere maligna omissione conspiciens suorum iurium offensam, et exinde complurium scandalum, corruptam illam editionem Sancheziani operis ereptam e manibus fidelium voluit, atque adeo tomum tertium inter damnatos libros referri iussit. Quocirca damnatio non in genuinum Sanchezii opus, sed in peculiarem operis scelestam fraude corrupti editionem cadit. Quod vero in librorum venalium catalogis nullo inter genuinum opus corruptamque editionem facto discrimine, ea infamiae nota saepe saepius Sanchezii nomini apponatur, id eorum, qui horum catalogorum curam in se suscipiunt, inscitiae, aut inadvertentiae debetur.

715. — II. Tres autem conditiones requiruntur, ut matrimonium ope dispensationis in radice convalidari possit, scilicet.

1° Ut coniunctio coniugum *habuerit speciem extrinsecam iusti matrimonii*, neque fuerit manifeste fornicaria. Sic Benedictus XIV. Idemque exigit Card. Caprara. Ratio est, quia secus non adesset verus consensus, et proinde nullo modo posset adesse matrimonium, seu non adesset radix matrimonii, ut loquitur Benedictus XIV. (*)

2° Ut consensus *utriusque perseveraverit*; neque enim Ecclesia consensum etiam ex una tantum parte retractatum convalidare potest. Aliunde non raro Pontifex exigit in Rescripto, ut constet de permanenti consensu utriusque partis. Contradicunt tamen nonnulli.

3° Ut adsit *urgens et gravissima causa*. Sic Benedictus XIV. In triplici autem casu praecipue haec haberi potest; nempe 1° quando una pars ad renovationem consensus adduci nequit, et nihilominus consensum de praesenti exhibet remanendi in matrimonio; sic Card. Caprara; 2° quando uni tantum parti notum est impedimentum, quod sine gravibus incommodis alteri manifestari non possit; 3° Quando *urgens adest ratio non monendi coniuges de nullitate matrimonii*.

Haec tertia conditio non requiritur ad validitatem dispensationis, si dispensatio concedatur a Summo Pontifice; secus, si concedatur ab Episcopo ex *Indulto particulari*. — Carrière, n. 1444.

716. **Quaesita.** — **QUAER.** 1° *An dispensatio in radice possit obtineri et applicari, utraque parte illius ignara?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia nullo modo cognitio dispensationis requiritur, ut Ecclesia possit tollere effectum legis, seu obstaculum, quod oberat efficaciae consensus; potestas enim Ecclesiae a tali cognitione est omnino independens. Confirmatur ex praxi Ecclesiae. Etenim Clemens XIII, ut refert Collet, concessit cuidam Procopo (qui videtur fuisse Episcopus) facultatem, ut sanaret *in radice*, non monitis partibus, multa matrimonia invalide inita ob nimiam facultatum acceptarum extensionem. Alia quoque exempla ab aliis de simili matrimoniorum revalidatione referuntur.

QUAER. 2° *An possit concedi dispensatio in radice, si ambae partes, dum contraherent, impedimentum cognoverint?*

Resp. 1° **Neg.**, iuxta communioem sententiam, si coniuges contrahendo clare cognoverint matrimonii nullitatem. Ratio est, quia cognita matrimonii invaliditate, nequit dari in illud verus ac proprie dictus consensus, sed habetur tantum intentio vivendi in *concubinato*; et proinde consensus sanari nequit, cum a principio fictus fuerit.

(*) Sed nunc etiam matrimonium civiliter tantum contractum, iusta existente causa, solet in radice sanari.

Resp. 2° **Affirm.**, si coniuges contrahendo, etsi impedimentum cognoverint, non tamen matrimonium esse nullum dubitaverint, vel ad eius invaliditatem non attenderint. Sic videtur intelligendus Card. Caprara, qui supponit posse obtineri dispensationem *in radice* ad convalidandum matrimonium *clandestinum*, quando una pars recusat consensum renovare coram Ecclesia. Eodem modo de matrimoniis civiliter tantum contractis distinguendum videtur.

717. — **QUAER.** 3° *An Episcopus dispensare possit in radice, quando potest de impedimentis dirimentibus ex indulto particulari dispensare?*

Resp. Neg. Ratio est, quia dispensatio in radice requirit maiorem potestatem; et ideo non censetur contineri in aliis facultatibus. Comprobatur ex praxi Ecclesiae, quae semper dat specialem facultatem, quando potestatem dispensandi in radice concedere intendit.

QUAER. 4° *Quomodo sit exequenda dispensatio in radice?*

Resp. Eodem modo, ac dispensatio simplex, addendo in formula verba *in radice*. Sic ex gr.: *Ego, auctoritate apostolica mihi concessa, matrimonium a te contractum cum N., in radice eius sano et consolido, prolemque susceptam et suscipiendam legitimam declaro, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*. Sed nulla forma in *Rit. Romano* habetur. (*)

(*) Aliquid dicendum de matrimoniis *conscientiae* seu *secretis*. Quamvis matrimonium conscientiae non uno sensu olim diceretur, illud modo intelligitur, quod absque proclamationibus et remotis ceteris arbitris, coram paroco aut alio sacerdote delegato ab Ordinario et duobus testibus familiaribus celebratur, qui omnes secretum celebrati matrimonii custodire debent. Porro eadem permittitur est in Episcopi potestate. De his disserit Benedictus XIV. in *Const. Satis Vobis*, qua protestatur, huiusmodi matrimonia aliena esse a dignitate Sacramenti et praescripto ecclesiasticarum legum atque exitiosis effectibus originem non raro praebere; at nihilominus, quia evitari semper nequeunt, normas certas ibid. praescribit, ut quantum fieri potest, omnia rite et sancte fiant.

Itaque inter cetera praecipit, ut matrimonium in forma *Trid.* celebretur, ideoque praeter duos testes, vel parochus alterutrius contrahentium assistat vel idoneus

sacerdos ab ipso Episcopo deputatus. Celebrati matrimonii documentum scriptum exhibendum est statim Episcopo ab eo paroco vel sacerdote, qui eidem interfuit. Hoc testimonium est fideliter transcribendum in librum, qui sit pro matrimoniis secretis apposite compactum, distinctum prorsus ab eo, in quo describuntur matrimonia publice contracta, qui liber sigillis obsignatus servandus est in cancellaria Episcopali atque in eodem, secretiore loco, documenta exhibita servanda sunt.

Bono proles est omnino consulendum. Itaque, si proles nascatur, baptizanda est in ecclesia ipsique parentes curare debent, ut id notum fiat Episcopo, quo possit ipsi constare quod proles tali loco et die, licet reticitis vel falsis expressis parentum nominibus, baptizata sit legitima. Haec alio in libro describenda sunt, servando pariter in cancellaria Episcopali, obsignato sigillis. Quocirca si Episcopus comperiat, prolem natam, quae suppressis parentum